

Stenbrytning och användning av sten går långt tillbaka i tiden.

I Husaby och Blomberg finns exempel på hållristningar.

Runstenar är det ont om, förmodligen för att man använde kalkstenen, som sedan vittrat bort.

I Källby finns två stora hallar av sandsten.

Hällkistor har funnits ett antal, men ingen som nu är intakt.

Domarringar finns ett antal.

Liljestenar finns det många och de bevarade är oftast av sandsten

Sandsten var också det material som användes till byggnation, kyrkor naturligtvis, men också hus och ekonomibyggnader.

Kalkstenen användes också till byggnation, men också till jordförbättring. Kalkbruk fanns runt hela Kinnekulle. I början användes ved vid bränningen både av kalk och alun, när den började ta slut kom man på att använda alunskiffer också som bränsle.

Ett alunverk anlades 1767 i Hönsäter. Detta var av mindre slag och 1856 lades det ner och 1873 revs samtliga byggnader utom smedjan. Alunskiffern togs strax öster om framfartsvägen till Hönsäter. Alun användes vid bl. a. garverier, färgerier och pappersbruk.

Bränning av kalk var under lång tid en binäring för bönderna, liksom stenhanteringen och industrialiserades först vid senare delen av 1800-talet.

Vid kalkbränningen användes på den västra sidan av Kinnekulle, orsten, som det fanns gott om där. På de andra sidorna användes kalksten och orsten.

Hönsäter och Hällekis hade var sina kalkbruk och de tog troligen sin kalksten här, i början av Brottet. Kalkbränningen slutade i Hönsäter i början av 1930-talet, vid Blomberg och Gum fortsatte den fram till 1950-talet.

Allt skedde till en början helt manuellt. Från avtäckning av jord på berget till transporterna av skiffer och kalksten.

För transporterna användes skottkärror och hästar (oxar?) med s.k. mebött, (lastvagn med sidobräder).

Uttagning av sten och skiffer skedde med sprängning och/eller brytning.

Vid sprängning borrades hål med järnborr där en höll borret och vred det, samtidigt som en eller två slog med släggor på borret.

1873 bildade kammarherre C A Skiöldebrand "Hellekis Aktiebolag" för att anlägga en cementfabrik. På grund av finansiella skäl dröjde det nästan 20 år, 1892, innan cementtillverkningen kom igång. Om detta finns uppgifter i Bruksmuseet i Falkängen.

Under dessa år drev företaget sina andra verksamheter vidare, bl. a. jordbruk, mejeri, såg, tegelbruk, kalkbruk och stenhuggeri.

En järnväg anlades 1878 mellan Hönsäters kalkbruk och hamnen. Denna järnväg förlängdes 1890-91 till stembrottet och till skifferbrottet mellan Hönsäter och Hällekis.

Cementfabriken startade 1892 och drevs till 1978. 20 000 000 ton kalksten togs under den tiden ur berget och skapade den "canyon" vi ser nu.

Fabriken byggdes ut vid flera tillfällen, 1896 (10 000 årston), 1907 (43 000 årston), 1931 och 1936 helt ny anläggning, 1952 och 1956 två nya ugnar (600 000 årston). Då baserat på 1 miljon ton kalksten.

Verksamheten i stembrottet mekaniserades först under 1930-talet, fram till dess gjordes allt för hand både brytning och lastning!

1947 var arbetet med truckvägen klar och transporterna av sten ner till fabriken gick över från tåg till lastbil.

Parallellt med cementen tillverkades mellan 1896-1912 s.k. palltegel, bestående av 80 % alunskifferaska och 20 % kalk. På Kinnekulle finns många byggnader tillverkade av sådant tegel.

1932-40 tillverkades betongklinker i en av de gamla ugnarna. Råvaran var lera som togs i Sjöråsviken.

För att kunna utöka rödstensbrottet byggdes 1958 två stycken tunnlar under Lidköpingsvägen. 1968 började man projektera för att flytta hela vägen. Den fick en helt ny sträckning mellan Hällekis och Medelplana och kostade Cementa 1.200.000 kronor att bygga. 1959 byggdes den nuvarande verkstaden och 1961 ett kallgarage för brottets maskinpark. Med moderna arbetsmetoder inom sprängning, utlastning och transport minskades arbetskraften i brottet betydligt. 1936 krävdes ca 215 000 arbetstimmar i brottet, 1967 endast 75000 timmar, ändå tredubblades uttaget av kalksten.